

Álomjövő-kép

VISSZHANG - L. évfolyam 48. szám, 2006. december 1.

Vonzó víziót rajzol fel Mázsa Péter, amikor az értékteremtő szolgáltatások versenyében látja és láttatja az adófizető-választókkal folytatott, a reménytelen alkuk csapdájában vergődő mai állam jövőjét (*Államjövő-kép*, ÉS, 2006/43.).

A modern állam vállalt feladata - a jólét feltételeinek megteremtése és megőrzése - aligha teljesíthető az adóbevételek visszaosztása útján. Ez a visszaosztás, a legjobb esetben és teoretikusan is, csak nulla eredményű lehet, a gyakorlatban pedig - az újraelosztás elkerülhetetlen költségei miatt - veszteséges. Az állam (és bármely más szervezet) fenntarthatóságának minimumfeltétele viszont, hogy az általa felélt erőforrásokat meghaladó új értéket hozzon létre. Persze az állam - mint minden rendvédelmi vagy szabályozási tevékenységet is folytató szervezet - teljesítményére nézve "új értéknek" kell tekintenünk az értékvesztés elkerülését is. Az állami funkciók nem teljesítéséből származó értékvesztés és az erre fordított indokolt költségek nehezen modellezhetőek. Legfeljebb a történelmi tapasztalatok alapján becsülhető, milyen károkkal járhat a közhatalmi struktúra összeomlása (a válságok, háborúk, a jog uralmának zavarai), és hasonlóan, csak a tényadatok alapján mérhetőek a közösségi érdekek érvényesítésének - akár indokolt, akár indokolatlan - költségei. Összességében azonban az adóztatás és adófelhasználás csak akkor eredményez többet, mint a hatalmi struktúra öncélú fenntartását, ha az a beszéd és újraelosztás veszteségét meghaladó új értéket hoz létre, és értékvesztést takarít meg.

Hol, miben teremthet az állam új értéket?

Mára kiderült: az államnak kevés helye van a piaci eszközökkel is ellátható szolgáltatások területén. Bár a közzsféra gazdasági vállalkozásaiban érdekelt politikai, szakmai és üzleti szereplők még folytatnak utóvédharcokat, mára kétségtelenné vált: az állam gazdasági szerepvállalásának szinte minden hagyományos terepén - az egészségvédelem, oktatás, a kulturális és infrastrukturális szolgáltatások, a biztosítás-kockázatmegosztás, sőt a rendvédelem és más "állami" tevékenységek területeken is - a hatósági jogosítványokkal és monopóliumokkal nem rendelkező, hatalmi-politikai szempontok által kevésbé motivált valódi versenyszereplők jobb teljesítményt nyújtanak. Több új értéket hoznak létre, így jobb árut adhatnak - kevesebbet.

A múlté az állam adóztatási monopóliuma is. Az "adórabzolgák" lázadása győzött: az emberek és a tőke szabad áramlása, a világ öthatodán, alapvető jog. Nem újdonság ez az emberiség történetében. A középkor vándorló iparosai, az új urak megműveletlen földjeire pereputtyostul költöző jobbágyfalvak, a XIX. század amerikai bevándorlói értetlenül néznék, ha megérték volna a XX. század találmányát: a zárt nemzethatárokat, az állampolgárok munkaereje, értéktermelő képessége feletti teljes uralom megszerzésének - történelmi mértékkel mérve rövid életű, a század generációi életében annál hosszabb - kísérletét. Ami más, mint a szabad vándorlás régvolt koraiban: a migráció feltételeinek egyszerűsödése, a tőke és a munkaerő áthelyezésének, áramlásának folyamatosan csökkenő fajlagos költségei. A nemzetállam az adóalanyokért folytatott globális verseny szereplőjévé vált. Ebben a versenyben, legfontosabb feladata a mozgékony tőke és az egyre mozgékonyabb, képzett munkaerő vonzása és megőrzése.

Az állam rutinjai azonban múltjában, a belső politikai verseny gyakorlatában gyökereznek. A politikai szereplők harcában kialakult, a hatalom megszerzését, megőrzését szolgáló verseny terepe a forrásoldal: az államhatalmat gyakorlók és az annak megszerzésére törekvők egyaránt az adóterhek csökkentését, a

támogatások bővítését ígérik. Hol - belföldön - a szavazatok, hol pedig, a globális szintén, a tőke, technológia, képzett munkaerő megszerzése érdekében. Ez a verseny - reménytelen. Egyrészt, mert belső céljai, motivációja ellentmondásos (a szavazatok, illetve a tőke és a nagy teljesítményű értéktermelők megszerzése érdekében teendő lépések többnyire ellenkező előjelűek, kioltják egymást), másrészt viszont nincs olyan alacsony adószint, amelyet annak alanya - ha nem maga választ érte, arányos értékű szolgáltatásokat - ne érezne magasnak. A források területén folytatott verseny közvetlen eredménye az államok akut betegsége, a vissza-visszatérő költségvetési hiány.

Ha viszont az állam monopoljellegű gazdasági szerepvállalása korlátozza az értékteremtő versenyt, azonos jogosítványokkal működő piaci szereplőkkel szembeni megjelenése pedig értelmetlen, vereségre ítélt, akkor hol az a terep, ahol az állam többletértéket hozhat létre?

Az állami értékteremtés terepe a leghagyományosabb állami szerepvállalás. A vállalkozási lehetőséget kereső tőkének, az értéktermelő emberi munkának támogató, vonzó környezetre van szüksége. Jó minőségű, egyértelmű, a pozitív társadalmi cselekvést jutalmazó, a jogszerű érdekérvényesítést védő - a méltánytalan, a közösségre és a többi szereplőre káros érdekérvényesítést viszont korlátozó - törvényekre. A zavaros, az értéktermelés költségeit növelő, oly gyakran csak lobbierdekeket szolgáló vagy - belső ellentmondásaikkal - korrupciós felületeket teremtő selejtszabályozások eltűnésére. Azokon a beruházási és fejlesztési területeken pedig, ahol - a piaci visszacsatolás hiánya, vagy az üzleti eszközökkel nem kezelhető kockázatok miatt - a magánszereplők nem kezdeményezhetnek, példaértékű, a jövő munka- és életkörülményeit megteremtő közösségi vállalkozásokra.

Mázsa Péter államjövő-képe világos és rokonszenves. A kérdés az, hogy képesek-e befogadni, nem intellektuálisan, az könnyű, hanem érzelmileg, napi cselekvéseik normájaként, korunk pártversenyekhez, a hatalomért folytatott alkudozáshoz, szavazat-ereskedelemhez szokott és szoktatott szereplői.

Iványi György